

BAĞDAT VALİSİ AHMED PAŞA'NIN MUHALLEFATI (1692-1694)

THE INHERITANCE OF BAGHDAD GOVERNOR AHMED PASHA (1692-1694)

Merve KARAÇAY TÜRKAL*

Öz

Çalışmanın konusu, 1692-1694 yılları arasında Bağdat'ta valilik yapan Ahmed Paşa'nın hayatı ve ona ait muhallefât defterinin çevirisi ile değerlendirmesinden oluşmaktadır. Çalışmanın amacı, 17. yüzyılda Osmanlı Devleti'nin ekonomik ve sosyal hayatına dair yapılan bilimsel çalışmalara katkı sunmaktır. Osmanlı Devleti'nin tarihi vesikaları arasında bulunan ve önemli bir yere sahip olan muhallefât defterleri, dönemin sosyo-ekonomik yapısının aydınlatılmasına olanak sağlamaktadır. Aynı zamanda bu kişilere ait muhallefât defterleri, ait oldukları bireylerin servetleriyle ilgili bilgi verdiğinden biyografi çalışmaları açısından da büyük bir öneme sahiptir. Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivinde, BOA, D.BŞM. MHF. d., 12374, BOA, D.BŞM. MHF. d., 12375 ve BOA, D.BŞM. MHF. d., 12377, numaralarda kayıtlı bulunan ve Ahmed Paşa'ya ait olan üç ayrı defterin çevirisi yapılarak değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Bu makale Giriş, Ahmed Paşa'nın Hayatı ve Ahmed Paşa'nın Muhallefâtı olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır. Deftere kayıtlı eşyalarından yola çıkarak, 17. yüzyılın son çeyreğinde Bağdat'ta valilik görevini yerine getiren bir Osmanlı paşasının servetinin değerine dair tespitlerde bulunmaya çalışılmıştır. Tespit edilen bulgulardan hareketle Paşa'nın statüsüne, zevklerine, tercihlerine kısacası sosyal hayatına dair çıkarsamalarda bulunulmuştur. Böylece Osmanlı eyaletinde görev alan bir valinin gündelik hayatta kullandığı eşyalarının yanı sıra okuduğu kitaplarının, sahip olduğu servetinin çeşitliliğinin, giyim-kuşamının, ev eşyası ve döşemelerinin ve savaş araç-gereçlerinin panoraması sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler

Bağdat Valisi Ahmed Paşa,
Muhallefat, Tereke, Müsadere

Keywords

Khwarezm Turkish, morphology,
word formation, nominalization
suffixes

*Dr. Öğr. Üyesi, Gümüşhane
Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi
Tarih Bölümü
mkturkal@gumushane.edu.tr
ORCID: 0000-0002-8240-189X
Gümüşhane/TÜRKİYE

Abstract

The subject of the study consists of the life of Ahmed Pasha, who served as the governor in Baghdad between 1692-1694, and the translation and evaluation of his inheritance book.

Inheritance notebooks, which are among the historical documents of the Ottoman Empire and have an important position, enable to enlighten the socio-economic structure of the period. At the same time, inheritance notebooks belonging to these people are of great importance in terms of biography studies, as they provide information about the wealth of the individuals they belong to.

The aim of the study is to contribute to the scientific studies on the economic

Gönderim Tarihi: 13/04/2021

Kabul Tarihi: 23/06/2021

and social life of the Ottoman Empire in the 17th century.

Presidency of State Archives BOA in the Ottoman Archives D.BŞM. MHF. d., 12374, BOA, D.BŞM. MHF. d., 12375 and BOA, D.BŞM. MHF. d., 12377 registered with the numbers three separate notebooks belonging to Ahmed Pasha were translated and evaluated. This article consists of three parts: Introduction, Life of Ahmed Pasha and Inheritance of Ahmed Pasha. Based on his belongings recorded in the book, it was tried to determine the value of the wealth of an Ottoman pasha who fulfilled his duty as a governor in Baghdad in the last quarter of the 17th century. Depending on the findings determined, inferences were made about the status, tastes, preferences, in short, his social life of Pasha.

Thus, besides the daily life belongings of a governor serving in the Ottoman state, a panorama of the books he read, the variety of his wealth, his clothing, household items and furnishings and war equipment is presented.

GİRİŞ

Muhallefat, ölen şahısların geride bıraktığı tüm mal varlığı için kullanılan bir terimdir (Özcan, 2005, s. 406). Devlet adına çalışırken edinilen malların kamuya ait sayılması kuralına dayanılarak uygulanan müsadere işlemine göre şekil almıştır. Dolayısıyla bu terim hapis, sürgün veya ölüm gibi cezalara çarptırılan ya da firar eden kişilerin belirli şartlar dâhilinde devlet tarafından mallarının müsadere edilmesini de kapsamaktadır¹. Müsadere edilen malların, görevli memurlar tarafından tutulan kayıtlarının bulunduğu defterlere de muhallefat defterleri denir.² Tereke, metrukat ve kassam terimleri de muhallefatla aynı anlamı karşılamaktadır. Bunların kaydı ise kadılar tarafından tutulan kadı sicillerinin bir bölümünde yer almaktadır. Kadı sicillerinde tereke defteri yerine sadece defter ya da kassam defteri ifadeleri de kullanılmıştır (Öztürk, 1995; Bozkurt, 2013, s. 195).

Tereke ve muhallefat, ölen kişilerin mal varlığını ifade etmek üzere birbirinin yerine kullanılabilen kavramlardır. Muhteva bakımından da benzer yönleri olmakla beraber, bu dokümanların hazırlanmasında birbirinden tamamen farklı süreç, yöntem ve işlemler söz konusudur. Muhallefat defterleri, merkezi idarenin tek taraflı emriyle şerî hukuktan bağımsız oluşturulan daha çok idarî bir tasarruf olarak kaleme alınmış ve müsadere işleminin sonucunda tanzim edilmiş kayıtlardır ve bu defterler Osmanlı merkez maliye bürokrasinin evrakları arasında yer almaktadır. Terekeler ise İslam hukuku çerçevesinde Osmanlıların miras konusunda gerçekleştirdikleri uygulamaları içeren kayıtlardır. Muhallefat kayıtlarıyla kıyaslanmayacak derecede bir sayıya sahip olup, bu kayıtlar kadı sicillerinde yer almaktadır. Bunlardan başka, örnekleri az olmakla beraber muhallefat kayıtlarına kadı sicillerinde de rastlanılabilmektedir. Bu kayıtlar müsadere sürecinde görevlendirilen kadıların idarî görevinin gereği olarak tuttuğu ve sayı olarak da az olan evrak grubudur. Muhallefat ve tereke kayıtlarının muhteva ve diplomatik özellikler açısından benzerlik oranlarının düşük olmasına ve müsadere ve miras uygulamalarının açık farklılığına rağmen bu iki kavram araştırmacılar tarafından karıştırılmaktadır. Aslında birbirinden bağımsız olan bu iki defter koleksiyonu bu karışıklık nedeniyle birbiri yerine kullanılabilir (Bozkurt, 2013, s. 194).³ Ayrıca bu tür çalışmalarda kavram ve dil birliği eksikliği de söz konusudur (Taşkın, 2019, s. 547).

¹ Müsadere, devlet tarafından bir mala el konulması tasarrufudur. Özellikle kamu görevlilerinin haksız yollarla elde ettikleri gelir veya emlakın tamamına ya da bir kısmına devletin el koymasını ifade eder. Geniş bilgi için bkz. (Tomar, 2006, s. 65).

² Müsadere uygulamasıyla ilgili yapılan çalışmalar için bkz. (Akyılmaz, 2008; Alkan, 2012; Karataş, 2006; Telci, 2007; Ögün, 1999; Barbir, 2012; Ünal, 1987; Başarır, 2011).

³ Müsadere sürecinde tutulmuş muhallefat kayıtları genel olarak Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi, Devlet Arşivleri Başkanlığı, Bâb-ı Defteri/Başmuhasebe Kalemî/Muhallefât Halifelîği Defterleri evrakını (BOA.D.BŞM.MHF) teşkil etmektedirler. Burada bulunan kayıt sayısı 1415'dir. Ayrıca İbnülemin/Muhallefat (BOA.İE.MHF) kaleminde 110 kayıt bulunmaktadır. Bunlardan başka Kamil Kepeci (BOA.KK), Maliyeden Müdevver (BOA.MAD) tasniflerinde ve Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi Defterleri arasında da muhallefât kayıtları bulunmaktadır (BOA. TS.MA.d).

Bu farklılıklara rağmen içeriğinde, her eşyanın kayıt altına alınarak tüm mal varlıklarının yazılması da muhallefat ve tereke kayıtlarının benzer yönlerindedir. Dolayısıyla bu kayıtlar, kişilerin günlük yaşamı, zevkleri ve entelektüel birikimleriyle birlikte döneminin sosyal, ekonomik ve kültürel yapısını da aydınlatması açısından benzer veriler sunan önemli kaynaklardır.

Muhallefat defterleri şekil yönünden incelendiğinde öncelikle ölen kişinin kimlik bilgileri, unvanı, mesleğini, hangi zümreye ait olduğu, ikâmetgahı, nerede öldüğü, ölüm şekli ve tarihi gibi bilgilerin yer aldığı görülmektedir. Yine mirasçılarının kimler olduğuna dair isimler de bulunmaktadır. Defterin ana kısmı ise ölen kişiden kalan malların ayrıntılı bir dökümünden oluşmaktadır. Bu kısımda kaydedilmiş olan eşya, hayvan, para vs. her bir nesnenin envanteri bilirkişiler tarafından tespit edilerek yazılmaktadır. Yine, bu süreçte yapılan masraflar ile kişinin devlete olan borçları başta olmak üzere şahsi ve mehir, nafaka gibi borçları da yer almaktadır. Sonda ise mirasçılarının mirastan alacakları hissenin oranı ve hisselerine düşen malın nakdî değeri belirtilmektedir (Özcan, 2005, s. 406).

İstanbul dışında yapılan müsaderelerde tespit edilen ve kayıt altına alınan taşınması mümkün olmayan mallar, yerinde müzayede usulü ile satılır, merkeze parası gönderilirdi. Değerli ve nakliyesi zor olmayanlar da doğrudan, İstanbul'a gönderilirdi. Malları müsadere edilen kişilerin eşi, çocuğu ve diğer mirasçılara ait olan eşyalar bu müsaderenin dışında tutulur böylece aileler mağdur edilmemeye çalışılırdı (Telci, 2007, s. 161).

Halil İnalıcık'ın 1953-1954'te yayımladığı "15. Asır Türkiye İktisadî ve İçtimaî Tarihi Kaynakları" başlıklı makalesi tereke defterlerini konu edinen ilk çalışma özelliğine sahiptir. (İnalıcık, 2015, s. 5-75). İkinci bir yayın için yaklaşık on yıl beklemek gerekecektir. Kronolojik olarak ikinci sırada Lajos Fekete'nin 1965 yılında Macarcadan Türkçeye Sadrettin Karatay tarafından tercüme edilerek Belleten'in 116. sayısında yayınlanan "XVI. Yüzyılda Taşralı Bir Türk Efendisinin Evi" başlıklı çalışması gelmektedir (Fekete, 1979, s. 456-480).

Tereke ve muhallefat ile ilgili ilk öncü çalışmalar için İnalıcık ve Fekete'nin makaleleri örnek teşkil etse de, Ömer Lütfi Barkan'ın "Edirne Askerî Kassamı'na Âit Tereke Defterleri (1545-1659)" çalışması terekeler üzerine yapılmış olan ilk kapsamlı araştırmadır. Hem içerik hem de kapsam yönünden sonraki çalışmalara etkisi büyük olmuştur (Barkan, 1966).

Bugün muhallefat ve tereke kayıtları birçok çalışmaya temel teşkil etmiştir. ⁴ Bu konuda yapılan araştırmalarda giyim kuşam kültürü, muhallefat sahibinin yaşam tarzına dair izlenimler, aile yapısı ve çocuk sayısı, lüks ve konfor, statü ve servet analizi, bir kentin veya bir bölgenin sosyo-ekonomik yapısı, toplumsal ilişkiler, kitap kültürü, askeri araç gereçler, kumaş ve eşya isimleri gibi pek çok konu yer almaktadır. Bağdat Valisi Ahmed Paşa'nın Muhallefatı adlı bu çalışma da bunlardan biridir.

⁴ Bazı örnekler için bkz. (Telci, 2007; Cezar, 1977; Taşkın, 2019, Çadırcı, 1986; Taşkın ve Kırca, 2021).

BAĞDAT VALİSİ AHMED PAŞA'NIN HAYATI

Ahmed Paşa'nın doğum tarihiyle ilgili hiçbir eserde herhangi bir bilgi rastlanmadığı gibi, valiliğinden daha önce almış olduğu görevlerine dair de fazla bir bilgi bulunamamıştır. Silahdar, Ahmed Paşa'dan Ahıskalı Ahmed Paşa olarak bahsetmektedir. Bu da Aslen Ahıskalı olduğunu düşündürmekte fakat başka da bu konuda malumat bulunmamaktadır (Karaçay Türkal, 2021, s. 1436). Sabık Bağdat Valisi merhum Ömer Paşa'nın kethüdası ve Halep Muhassılı olan Ahmed Paşa, 6 Eylül 1692 (24 Zilhicce 1103) tarihinde vezaret rütbesiyle Bağdat Valiliği görevine getirilmiştir (Nazmî-zâde, 2014, s. 331; Defterdâr, 1995, s. 427; Raşid, 2013, s. 426).⁵ Bazı diğer kaynaklarda bu görevin kendisine verilmesinde bölgeyle ilgili her türlü bilgiye vakıf olması ve tecrübeli olması etkili olmuştur. (Defterdâr, 1995, s. 427; Raşid, 2013, s. 426). Göreve gelir gelmez⁶ Bağdat valilerinin sorumluluk alanına giren merkezlerden biri olan Şehrizer eyaletinde ortaya çıkan bir iç karışıklıkla ilgilenmesi emrini almıştır (BOA, A.DVNSMHH.d, 104/218). Bu karışıklık, Şehrizer Valisi Dilaver Paşa'nın Pepe (Bebe, Piye) Süleyman, kardeşi Halil ve oğulları tarafından öldürülmesi ile diğer eşkıya gruplarla işbirliği yaparak bölgede istila, yağma ve eşkıyalık hareketlerine girişmeleri meselesidir. İstanbul'dan Bağdat valisine gelen hükümde, yeni Şehrizer Valisi Hüseyin Paşa ile birlikte hareket etmesi ve durumu yakından takip için kethüdasını Şehrizer'a göndermesi emredilmiştir. Bu hususta, Bağdat Valisi Ahmed Paşa'nın yanına gitmek ve ona hizmet etmek üzere başta Şehrizer valisi ve eyalette bulunan sancakbeylerine, Musul valisi, İmadiye ve Cezire hakimlerine emirler gönderilmiştir (BOA, A.DVNSMHH.d., 104/236, 237, 238, 239). Yine bu dönemde, Basra Valisi Osmanpaşazâde, Urbân Şeyhi Mani eşkıyası tarafından çıkarılan bir isyan neticesinde öldürülünce, Bağdat Valisi Ahmed Paşa, Basra'ya gitmek için emir almıştır. (BOA, A.DVNSMHH.d., 104/473, 948).⁷ Ahmed Paşa serasker olarak tayin edilirken, tekrar Diyarbakir, Musul ve Şehrizer beylerbeyleri ona yardımcı olmak üzere görevlendirilmişlerdir.⁸ İsyanını bastırmak üzere toplanan 15.000 kadar askerle Bağdat'tan hareket edilmiş fakat Urbân eşkiyâsının tedbirleri nedeniyle muvaffakiyet sağlanamadan geri dönülmüştür (Nazmî-zâde Murtezâ, 2014, s. 331; Zinkeisen, 2011, s. 230). Ahmed Paşa'nın, olanlarla ilgili merkeze verdiği raporunda isyancıların, Osmanlı kuvvetlerinin geçtiği yollara su bendleri⁹ açarak yolu kaybettirdiklerini, 8.000 askerin bir kısmının bu sulara boğulduğunu, bir kısmının da Şehrizer Valisi Siyavuş Paşa ile

5 Silahdar Tarihi'nde, Ömer Paşa'dan Öküz Ömer Paşa şeklinde bahsedilmektedir. Silahdar, Bağdat Valiliği ile görevlendirilmesini de sehven Belgrad olarak yazmıştır. Yine Ahmed Paşa, hem Silahdar Tarihi'nde hem de Raşid Tarihi ve Zübde-i Vekayiât'ta Bağdat Valisi görevi verilinceye kadar Ahmed Ağa olarak zikredilmektedir.

6 Bağdat'ta ahaliye zulmetmeden vergileri nasıl tahsil edeceğine ve bunun ne şekilde düzenlenmesi gerektiğine dair bkz. (Ali Emiri (AE), II. AHMED (SAMM), 3/281).

7 Bu isyanda Bağdat halkından bazı kişilerin de rol aldığı, Basra'da bulunan eşkıya gruplarıyla işbirliğinde buldukları anlaşılmaktadır. Bu isyanda rolü olan Bağdat sakinlerinden Mehmed Takî İstanbul'da boynu vurularak cezalandırılmıştır bkz. (Anonim, 2000, s. 106).

8 Bu görevlendirmeler için (Bkz., BOA, A. DVNSMHH.d., 104/214, 215, 216, 225, 226, 227, 474, 475, 476, 704, 768, 948, 949, 950, 951, 971. Konuyla ilgili detaylı bilgi için bkz. (Defterdâr, 1995, s. 454-455; Karaçay Türkal, 2012, s. 1476-1477; Raşid, 2013, s. 444-445).

9 Fırat ve Dicle nehirleri.

birlikte düşmanın eline geçtiğini, kendisinin ise Bağdat'a döndüğünü ve yanında getirdiği iki isyancı beyi katlettiğini belirtmiştir (Karaçay Türkal, 2012, s. 1493). Ahmed Paşa Bağdat'a döndükten kısa bir süre sonra vebaya yakalanmış ve 2 Ocak 1694 (5 Cemâziyelevvel 1105/)'te vefat etmiştir (Nazmî-zâde Murtezâ, 2014, s. 331; Karaçay Türkal, 2021, s. 1524). Ahmed Paşa'nın vefatı üzerine Erzurum Valisi Vezir Ali Paşa Bağdat valiliği görevine getirilmiştir. Ahmed Paşa'nın Bağdat irsaliyesinden ve iki yıldır üzerinde bulunan Haleb muhasıllığı görevi nedeniyle devlete olan borcuna mukabil, eşyalarına ve nakdine el konulmak üzere Kapucular Kethudası Abdi Ağa memur edilmiştir (Defterdâr, 1995, s. 473; Raşid, 2013, s. 454).¹⁰ Ahmed Paşa'nın ölümünden sonra kızı¹¹ padişaha, ölen paşanın babaları olduğunu, o öldükten sonra sokaklara düştüklerini ve durumlarının kötü olduğunu bildiren bir arzuhal yazmıştır. Bu yolla Ahmed Paşa'nın hazineye aktarılan malından 2 bin altının kendilerine ihsan edilmesini talep etmiştir. Buna karşılık Padişah Ahmed Paşa'nın 60 bin akçe tahsil edilmiş olan mallarından 500 kuruş verilmesini uygun görmüştür (BOA, İE.ENB, 5/529). Bu 500 kuruşun Bursa'da Cizyedar olan Ahmed Efendi'nin topladığı cizye parasından alınıp söz konusu aileye verilmesine dair Bursa menlâsına hüküm yazılmıştır (Gök & Kırca, 2016, s. 119-120).

AHMED PAŞA'NIN MUHALLEFATININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Ahmed Paşa 1694 (5 Cemâziyelevvel 1105/) vefat edince, Paşa'nın Bağdat'ta bulunan mal varlığının tespit edilmesi için buraya merkezden görevli gönderilmiştir ayrıca Bağdat kadısı da bu iş için görevlendirilmiştir. Bunlar Ahmed Paşa'nın eşyalarını tespit ederek muhallefat defterini hazırlamışlardır. Bu çalışmaya esas teşkil eden üç adet muhallefat defteri, T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Osmanlı Arşivi Bâb-ı Defteri Baş-muhasebe Muhallefat Defterleri fonunda yer almaktadır. Biri Bağdat'ta bulunan eşyalarının sadece miktarlarının kaydedildiği, diğer ikisi ise satış yapılan eşyaların hem miktarlarının hem de kıymetlerinin yer aldığı defterlerdir. Bu iki satış defteri hem, aynı türden eşyaların yazılma sırası hem de kendi içinde tasnife tabi tutulma şekli açısından birbirinin tekrarıdır. Kısacası her iki defterde de aynı eşyalar aynı miktarda ve aynı kıymette olarak kaydedilmişlerdir yani biri diğerinin kopyasıdır denilebilir.

Bağdat'ta hazırlanmış olan muhallefat defteri Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivinde, BOA, D.BŞM. MHF. d., 12374 numarada kayıtlı olup, 4 Ocak 1694 (7 Ca. 1105) tarihlidir. Bu defter toplam 4 sayfadan oluşmaktadır ancak ilk ve son sayfaları boştur.

Ahmed Paşa'nın Bağdat'ta olan eşyasının satışını kapsayan ikinci bir muhallefat defteri ise, BOA, D.BŞM. MHF. d., 12377 numarada kayıtlı olup, 24 Aralık 1694 (7 Ca. 1106) tarihlidir. Ahmed Paşa'nın burada bulunan muhallefatı 6 sayfadan oluşmaktadır.

¹⁰ Bağdat valisi vezir Ahmed Paşa'ya Bağdat eyaleti kalemiyesi ile Haremeyn mukataası kalemiye akçesinin sefer harçlığı olarak İstanbul'a gönderilmesi hususunda gönderilen emir için bkz. (Gök & Kırca, 2016, s. 103).

¹¹ Yapılan bir çalışmada bundan cariyesi olarak bahsedilmiştir fakat bu karışıklık muhtemelen, Ahmed Paşa'nın kızının padişaha hitaben, "cariyeniz" lafzını kullanmasından kaynaklanmaktadır. Söz konusu çalışma için bkz. (Turan, 2019).

İlk sayfada künye bilgisi bulunmakta, 2. ve 5. sayfaların yarısı, 6. sayfanın ise tamamı boştur.

Bu defterde kayıtlı olan eşyaların satışı Bağdat'ta açık artırma yoluyla yapılmıştır. bu iş için görevlendirilen Mübaşir Abdi Ağa ve Bağdat Kadısı Abdulvehhab tarafından kayıtlar tutulmuştur (BOA, D.BŞM. MHF. d., 12377).

Aynı listenin bir kopyası daha mevcut olup bu defter de BOA, D.BŞM. MHF. d., 12375 numarada kayıtlıdır ve 4 sayfadan ibarettir. Bu suretin kayıt tarihi ise 15 Temmuz 1695 (3 Z. 1106)'tir.

Ahmed Paşa'nın Bağdat'ta satışı gerçekleştirilen eşyalarından elde edilen toplam gelir 16,367,5 kuruş olarak kaydedilmiştir. Defterde borç ya da alacak ile ilgili herhangi bir kayda rastlanılmamıştır. Muhallefat satış defterinde dellal ve dellalbaşına verilen ücret, han kirası, dükkân ücreti ve eşyaları taşıyan hamala verilen ücret ile hüddâmiye denilen diğer hizmetliler için yapılan masrafların 500 kuruş tuttuğu belirtilmiştir. Toplam satış bedeli olan 16,367,5 kuruştan yapılan bu 500 kuruş masraf çıkarılarak 15867,5 kuruş başmuhasebe kalemine teslim edilmiştir (BOA, D.BŞM. MHF. d., 12377).

Bu çalışmada, Ahmed Paşa'nın muhallefat listesi önce tablolar halinde hazırlanmış fakat kelime sayısı makale sınırlarını çok fazla aştığı için toparlanarak metin içerisinde verilmeye çalışılmıştır. Mücevherat ve nakit paralar, kitaplar, silahlar, köle ve cariyeler, at ve diğer hayvanlar, at koşum takımları, giysiler, ev eşyaları, mutfak malzemeleri ve diğer eşyalar olarak ayrı başlıkları altında incelenerek değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Böylece listelerde yer alan eşyalar kendi içinde gruplandırılarak verilmeye çalışılmıştır. Eşyalar tespit edilip yazılırken listeler titizlikle karşılaştırılmış her iki listede de yer alanlar bir defa yazılmıştır. Çünkü çalışmada amaçlanan Paşa'nın sahip olduğu eşyaların envanterinin verilmesidir.

Mücevherat ve Nakit Paralar

Ahmed Paşa'nın çoğu Bağdat kuruşu üzerinden hesaplanmış bir hayli parası bulunmasına rağmen listede çok fazla mücevher veya ziynet eşyasının yer almaması dikkat çekmektedir. Nakdin hesaplamaları Bağdat kuruşu olarak yapılmıştır. 18 kişi kuruş olarak 11.044, Hüccâcdan gelen şerîfî altın kuruş olarak 5.440, Kerkük ağası Abdi Ağa'ya verilen esedî kuruş 1.000 adet, yine zolata, esedî ve altın kuruş hesabıyla 520, yine ayrı iki kesede 500'erden 1000 kuruş, boyahane akçesinden bir kesede 500, tekrar iki kesede 1.000 kuruş, Hazînedâr Ağa mührüyle başka bir kesede 480 kuruş bulunmaktadır. Bunlar toplam 20.984 kuruş etmektedir. Ayrıca, 3 adet ebrî para ve bir miktar da Haleb parası bulunmaktadır.

Kıymetli taşlar ve zinet eşyaları ise, sagir gök yakut (1 adet), altın tılsım (1 adet), taşlı altın cevahir çaprazlı ve minalı, incili zümürürlü saatt bağı (1 adet), inci re's (1 deste, 12 adet dizme), orta inci (1 deste 14 adet dizme), ufak altın düğme (10 adet), incili altın koltuk (2 çift), zümürürlü incili askı küpe (1 adet), lal küpe (1 tek adet), zümürürlü sagir küpe (1 tek adet), laciverd zümürürlü altın bıçak zenâne (1 adet), altın zenâne soya kuşak taşlı (1 adet), zümürürlü küpe kebirce (1 çift), iki miskâl kadar hurde inci göbek (1 adet), altın sorguç taşlı mücevher (2 adet).

Kitaplar

Osmanlı devlet adamlarının, ölümleri ve azilleri sonrası tutulan muhallefat kayıtlarında tarih, fıkıh, tefsir, tıp gibi birçok alanda kitaplara sahip oldukları görülürken¹² bazı muhallefat kayıtlarında kitaba rastlanmamaktadır. Devlet idarecilerinin sahip oldukları bu kitaplar bu kişilerin kültürel düzeyleri ve ilgi alanları hakkında bilgi sahibi olmamız açısından bize ipucu vermektedir. Ahmed Paşa'nın sahip oldukları kitaplara bakarak geniş bir yelpaze sahip olduğu görülmekle beraber ilgi alanının daha çok tarih ve din kitaplarına yönelik olduğu söylenebilir. Paşa'nın kitapları 38 adettir.

Ahmed Paşa'nın kaydedilen eşyaları arasında Kelâm-ı Şerîf (1 cild), Kelâmullâh-ı Ömer Efendi (1 cild), Kırâatli Kelâmullah (1 cild), Altıparmak (1 cild), Hoca (Saadeddin)¹³ Tarihi (1 cild), Tercüme-i Lari (1 cild), Nuhbe (1 cild), Aziz Efendi Tarihi (1 cild), Aziz Efendi Zeyli (1 cild), Kânûnnâme'ye müte'allik risâle (1 cild), Takavvülât-ı Hâfız (1 cild), Kelâmullah (1 cild), Mesnevî (1 cild), Ni'âl-i Şerîf fezâilinden bir risâle (1 cild), Mültekâ (1 cild), Sadr-ı şerî'a (2 cild), Bin yüz üç Eylülü rûznâmçe-i mücelled (1 cild), Kelle-i şerîf (1 cild), Hısn-ı hasîn (1 cild), Me'âlimü't-tenzîl (4 cild), Mecmû'a (6 cild), Evrâd-ı şerîf (1 cild), Tefsîr-i Lügavî (1 cild), Ravzatü'l-ibrâr (1 cild), Târih-i Sultân Mehmed, Feth-i Müte'âl (1 cild), İnşâ (1 cild), Vird-i şerîf (1 cild), Mecmua-i zer-feşân (1 cild), En'am-ı şerîf (1 cild) bulunmaktadır.

Kitaplarla ilişkili olarak yeşil kadife üzerine işleme rahle (1 adet) ve sadepli rahlesi (1 adet) bulunmaktadır.

Silahlar

Osmanlı paşalarının idareci kimliklerinin yanı sıra savaşçı kişilikleri de ön plana çıkmaktadır. Çünkü bunlar sadece sorumlu oldukları bölgenin idarecilik görevinde değil aynı zamanda güvenliğini sağlama konusunda da başrolde bulunmaktadırlar. Dolayısıyla ateşli, kesici, delici gibi çeşitli silahların yanı sıra kendi bedenlerini korumak ve kollamak için zırh ve kalkan gibi başka savaş malzemelerine de sahiptiler. Bağdat Valisi Ahmed Paşa'nın da, bu bağlamda sahip olduğu silahları değerlendirildiğinde bir hayli fazla olduğu dikkat çekmektedir.

Başta sim ağızlı kılıç (1 adet), kara kılıç (13 adet), tahta içinde sunkur sâde kılıç (1 adet), gergedân kabzalı silâhı zer-nişânlı Dımışkî Şam demir kılıç (1 adet), Demiri Şeyhanî sîm kılıç (1 adet), Sunkur-ı sîm silâhlı dipliği Dımışkî kılıç (1 adet), Sunkur sîm kılıç hazînedârdan alınan (1 adet), Demir Mısır kemeri sîm altın kılıç (1 adet), Sîm kemerli sîm kılıç (1 adet), köhne kılıç ağızlığı sîm (2 adet) kılıçları olmak üzere, sim

¹² Kıyaslama olması açısından Ahmed Paşa ile yakın tarihlerde 1689 yılında Erzurum Valisi Şahin Mustafa Paşa'nın muhallefatına bakıldığında neredeyse kitapları sadece birkaç tane iken (Karaçay Türkal, 2019, s. 286) 1735-36 yılları arasında yine Erzurum Valisi olarak görev yapmış olan Kara Mustafa Paşa'nın muhallefatında 87 (Gök, 2021, s. 473), 1739-1742 yılları arasında Trabzon Valisi olarak görevlendirilmiş olan Üçüncüoğlu Ömer Paşa'nın terekesinde 89, yine 1728-1730 yılları arasında görev yapmış Trabzon Valisi Abdurrahman Paşa'nın muhallefatında sahip olduğu 123 kitabı olduğu görülmektedir (Öztürk, 2016, s. 23; Öztürk, 2008, s. 2017).

¹³ Muhallefat defterine *Hoca Tarihi* olarak kaydedilen kitap, satış defterinde *Tevârih-i Hoca Saadeddin* olarak kaydedilmiştir.

şatır gaddaresi (3 adet), yeşim kabzalı sim gaddare (1 adet), altın kakma sim gaddare (1 adet), gergedan kabzalı sim gaddare (1 adet), hiştli sim gaddare (1 adet), Bağdad gaddaresi (1 adet), balık dişi kabzalı (1 adet), kını kadife kaplı sim gaddare (1 adet)'ye sahiptir. Minalı (1 adet) ve simli (4 adet), sırmalı (1 adet) topuzlara, köhne kaytani (4 adet), sim akfe (4 adet), yeşim kabzalı altın (1 adet), sim tığ (1 adet), sim kını (1 adet) hançerlere ek olarak muhallefet listesinde olmayıp da satış listesinde karşımıza çıkan sim tığ hançer (1 adet)'i bulunmaktadır. Yine, yaldızlı bakır yedek (7 adet) ve heyzeran (3 adet) olan toplam 10 kalkana, yedekdaş (2 adet) ve kalkandaşa (6 adet), kargı mızrak (11 adet), polad mızrak (1 adet), demir hişt (3 adet), yeşim kabzalı altın bıçağa (1 adet), alay çavuşu çevgânına (1 adet), sîm çavuş çevgânına (2 adet), zerli piştova (1 adet), Macar tabancası kuburluğu (1 adet), sîm gaddre kemerine (adet belirtilmemiş), kılıç ve gaddare kemeri için sîm bağı (1 adet)'na da sahip olduğu görülmektedir.

Zırhı (4 adet), "küllühû yü'minû" yazılı ve yazısız beyaz zırh gömleği (2 adet), özelliği belirtilmemiş zırh gömleği (1 adet), simli zırhı (1 adet), sade zırh (10 adet), Zırh, donanmış (25 adet), muhallefet listesinde olmayıp da satış listesinde bulunan köhne zırh gömleği (10 adet), kolçak ve serbenekle donanmış zırh (13 adet), kolçak (18 çift), altın kakma zer-nişanlı ve sim pullu kolçak (2 adet), bir teki gümüş kaplı kolçak (çift: 1 adet), kolçak elceki altın pullu (çift: 1 adet), elcek (4 çift)'tir.

Aynı zamanda, alay çavuşan, silahdar, çukadar, tahta, zer-baf, zincir-baf, som, elmaslı, yakutlu kesme, sırmalı ve sade gibi çok çeşitli özelliklerde ve değişik renklerde 22 adet kuşağıyla, 11 adet de şatır kuşağına sahip olduğu görülmektedir. 3 adet mataraclar tolğası, 6'sı köhne olmak üzere toplam 21 adet kemanı, 13 deste oku, 3 deste nişân oku, 9 deste tirkeş oku, 5 deste puta oku, 5 adet puta kandil oku bunlarla ilintili olarak sim kabaralı, sim kakma, alaca, kuburlu, sırmalı, köhne, sade özelliklere sahip bugün sadak dediğimiz 19 adet tirkeşe, bir mikdâr sîm taphûr ma'a kuskun bâftelere, 2 çift Çerkezî'ye, al darâyî ile alaca tirkeş toktusuna, 1 adet harbe temrenine ve 3 adet kadife peykâniye sahip olduğu görülmektedir.

Muhallefat kaydındaki silah ve silahlara ait araçların yanında askerlerin barınmasını sağlayan çeşitli özelliklerde hayme (2 adet), çadır (21 adet) ve çergeler (9 adet) de kaydedilen eşyalar arasında bulunmaktadır.

Köle ve Cariyeler

Köle ve cariyeler Osmanlı devletinde, dönemin mevki ve makam sahibi kişilerinin gücünün bir göstergesidir. Ahmed Paşa ile aynı yıllarda Erzurum valisi olan Kara Mustafa Paşa'nın muhallefatında kayıtlı köle ve cariyelerin sayısı¹⁴ karşılaştırıldığında Bağdat Valisi Ahmed Paşa'kilerin çok daha az olduğu görülmektedir. Paşanın muhallefat listesinde 2 adet Gürcü cariyesi 1 adet de Gürcü Nems[ç]eli kölesi bulunmaktadır.

¹⁴ Mustafa Paşa'nın muhallefat listesinde 10 adet cariyeye kayıtlıdır (Karaçay Türkal, 2019, s. 288).

At ve Diğer Hayvanlar

Muhallefat kayıtlarında rastlanan ve statüyü belirleyen diğer bir unsur da şüphesiz ki atlardır. Atlar o dönemin en önemli ulaşım araçlarıdır. Aynı zamanda savaş esnasında savaşın gidişatını değiştiren hayvanlardır.

Paşa'nın mevcut muhallefat kaydına göre sahip olduğu 29 atı, 8 adet devesi ve 8 adet de katırı vardır. Bunlar: Selâm Ağası Ömer Ağa'nın verdiği kır at (1 re's), Hüseyin Kethüdâ'nın verdiği kır at (1 re's), Yusuf Efendi'nin verdiği kır at (1 re's), Dârü's-sa'âde Ağası'nın verdiği kır at (1 re's), Kör Hüseyin Ağa'nın verdiği kır at (1 re's), Berber Süleyman Bey'den gelen dahi kır at (1 re's), Hüseyin Bey'den gelen kır at (1 re's), Haleb mütesellimi verdiği kır at (1 re's), Birecik dorusu at (1 re's), Çakal dorusu at (1 re's), Def'a Yusuf Efendi'nin verdiği at (1 re's), Abdullah Ağa'nın yağız âl at (1 re's), Kör Hüseyin Ağa'nın verdiği âl at (1 re's), Mehmed Ağa'nın verdiği kır at (1 re's), Cafer Ağa'nın [verdiği] yağız at (1 re's), Yadıloğlu'nun [verdiği] siyah kır tay (1 re's), Kethüdâ beyin [verdiği] kula at (1 re's), kürü kır at (re's: 1 adet), cankurtaran kır at (re's: 1 adet), bâdlı kır at (re's: 1 adet), kula at (re's: 1 adet), sarây ağası eşbehi (re's: 1 adet), kürü atı (re's: 1 adet), çil dorusu (re's: 1 adet), Zimâmdan gelen yağız kısrak (1 re's), Siyah sakkâ bârgîri (1 re's) Canpoladoğlu'nun [verdiği] bârgîr sakkâya (1 re's), Sakkâ Veli âl bârgîri (1 re's), Sakkânın çil bargiri (1 re's), Deve (re's: 8 adet), Katır (re's: 8 adet)'dir.

At Koşum Takımları

Ahmed Paşa'nın sahip olduğu atlarının yanısıra, kayıtlarda at koşum aletlerinin varlığı da dikkat çekmektedir. Bunlar özelliklerine göre sıralandığında; yaldızlı, sim ve bakır rikab (11 adet), at rikab kuskûn (5 adet), kuskûn¹⁵ (1 adet) ve müst'mel sim kuskûn (3 adet), yaldızlı bakır üzenği (1 çift), sim, altın saplı sim ve sim kabzalı Tatar kamçısı (3 adet), kuburlu- zer-baf, polad yancıklar (13 çift), yancık sandığı (2 çift) ve yancık lifi (8 çift), sim ve kadife eğerler (14 adet) ile reşmeli ve reşmesiz olmak üzere haydari, çapkun, kısrak, sevadlı, sim rahtları (17 adet), Çerkezî kısrak rahtı (2 adet), sîm çapkun rahtı ma'a kuskûn (1 adet), raht kemeri (4 adet), sevâdlı sîm kemer-i raht (1 adede) yapılmış (5 adet) ve yapılmamış (5 adet) olarak tanımlanan at kolanları, dizgin (6 adet), harîr dizgin (3 adet), deve tüyü dizgin (1 adet), sîm pullu dizgin (1 adet), deve tüyü kolan (9 adet), zahme (1 çift), zahme şeriti (1 adet), sırma taphûrlar (4 adet), sof mahmûz (3 adet), meneviş çuka mahmûz (1 adet), teğelti (1 adet), tabl (5 adet), tabl-bâz (2 adet), davulbâz-ı Acem (1 adet), sîm reşme (3 adet), sîm mataracı kemeri (2 adet) bulunmaktadır.

Giysiler

Giysiler, Ahmed Paşa'nın muhallefatı arasında en fazla rastlanan eşyalarındandır. Giysilerinin bu denli çok ve çeşitli olması onun zenginliğini göstermektedir. Paşanın gardırobunun zenginliğinin yanında giysilere karşı ilgisinin olduğunu da söyleyebiliriz. Aynı zamanda bu ilgi onun estetik anlayışının da göstergesidir. Paşanın

¹⁵ Hayvanın kuyruğunun altından geçirilerek eyere bağlanan kayış (<http://www.lugatim.com/s/kuskun>).

muhallefat kayıtlarında Osmanlı'nın farklı bölgelerinde revaçta olan giysilerin bulunması bunu görüşü destekler niteliktedir.

Çalışmada, dışa giydiği üst giysiler kürk, kaftan, kapama, ferace, aba, kerrake, başlıklar, gömlek, ihram, hırka, entari olarak ayrı başlıklarda, alta giyilenler ise şalvar, don ve bunları bedenine tutturmak için kullanılan kuşak, kemerbend, uçkur gibi türler ayrı listelenmiştir. Çizme, çorap gibi eşyaları için de *diğer giysiler* başlığı altına kaydedilmişlerdir.

Kürkleri:

Ahmed Paşa'nın sahip olduğu makamın gereği birçok kürke sahip olduğu görülmektedir. Bunların çoğunun samur, tilki, kakum ve vaşak gibi hayvanların kürklerinden yapıldığı dikkat çekmektedir. Bazılarının ise çeşitli hayvan kürklerinden şal, kerrake ve çuka ferace üzerine kaplanarak hazırlandığı anlaşılmaktadır. Sahip olduğu kürklerinin sayısı 70 adettir. Paşanın muhallefat kaydında bulunan boğaz ve beden kürkleri arasında sof kontoş (1 aded), boğazı şemmâm kürk (2 aded), nârencî şâla kaplı kafa serhaddî kürk (1 aded), yeşil çukaya kaplı vaşak kürk (1 aded), mavi şâla kaplı boğaz boylu kürk (1 aded), kakum kürk (aded), sarı şala kaplı ve köhne şala kaplı kürk (2 aded), meneviş çukaya kaplı boğaz melluta kürk (1 aded), beyaz tilki gülgûn şâla kaplı (1 aded), mâi şâla kaplı boğaz kürk (1 aded), gülgûnî çuka ferâceye kaplı müsta'mel sırtı semmûr kürk (1 aded), ayvagülü çuka ferâceye kaplı müsta'mel sırtı semmur kürk (1 aded), beyaz çuka ferâceye kaplı müsta'mel sırtı semmûr kürk (1 aded), meneviş çuka ferâceye kaplı sırtı semmûr kürk (1 aded), neftî çuka ferâceye kaplı müsta'mel sırtı semmûr kürk (1 aded), mâi çuka ferâceye kaplı köhne kakum kürk (1 aded), turuncu şâl-ı serhaddîye kaplı müsta'mel semmûr kafası kürk (1 aded), kırmızı şâl bedene kaplı müsta'mel semmûr nâfesi beden kürk (1 aded), beyaz şâl beden kaplı müsta'mel semmûr nâfesi beden kürk (1 aded), sarı şâl ferâceye kaplı köhne kakum kürk (1 aded), mâi sof ferâceye kaplı köhne kakum kürk (1 aded), yeşil sof kerrâkeye kaplı vaşak kürk (1 aded), meneviş çuka ferâceye kaplı müsta'mel vaşak kürk (1 aded), sarı şâl serhaddî kaplı semmûr nâfesi kürk (1 aded), kırmızı şâla kaplı semmûr paçası beden (1 aded), beyaz şâla kaplı semmûr paçası beden (1 aded), beyaz şâla kaplı beden-i kakum (1 aded), mavi çuka kaplı kakum (1 aded), turuncu şâla kaplı semmûr nâfesi sermedi (1 aded), Moskov şâla kaplı sermedi (1 aded), kırmızı boğaz-ı melluta (1 aded), on iki sîm düğmeli kırmızı sof-ı melluta (31 aded), Tüğsüz melluta 12 sim düğmeli yaldızlı (1 aded), kırmızı Kirman câmedârı (2 aded), köhne serhaddî sof (1 aded) ve beyaz çuka kaplı semmûr (1 aded) yer almaktadır. Ayrıca listede dibâyaya kaplı semmûr zenâne kürk (1 aded) ve yine beyaz dibâyaya kaplı sırtı semmûr zenne kürkü (1 aded) de vardır.

Kürklerle ilintili olarak kürk tahtaları ve yeşil, beyaz, nafe, diba kürk kapları ve müsta'mel kürk bohçaları bulunmaktadır.

Kaftanları:

Paşanın üzerine giydiği elbise türlerinden bir diğeri de kaftanlardır. Kaftanlarının birçoğunun ipekten yapıldığı dikkat çekmektedir. Bunlar genellikle padişah tarafından iltifat gördükleri zaman kendilerine verilmiş olan üstlüklerdir (Dağlı, 2007, 150). Kayıtlarda yer alan kendisine ait kaftanlarının sayısı 179 olup çoğu zırh kaftanıdır.

Kaftanları arasında, hilâlî hatâyî âl kaftan-ı müsta'mel (1 adet), Darâyî kırmızı kaftan (1 adet), delibaşı gönüllü ağasının üst merre kaftanı (2 adet), hil'at kaftanı (3 adet), elvân zırh kaftanı (79 adet), a'lâ hil'at kaftanı (3 adet), köhne hil'at kaftanı (3 adet), elvân kutnî zırh kaftanları (80 adet) ve kaftanlarla ilintili 7 adet altın kaftan çaprazı da vardır. Ayrıca listede 1 adet al Hatâyî kaftan-ı zenâne, zenâne kaftanı-i dîba-i müsta'mel (1 adet) ve 1 adet zenâne al zer-baft kaftân da yer almaktadır.

Feraceleri:

Sadece kadınların kullandığı değil, eskiden bilhassa ilmiye sınıfındaki erkeklerin de giydikleri, kolları çok geniş ve yarık olan ve bir çeşit dış kıyafet sayılan paşanın muhallefatında bulunan feraceleri 11 adettir. Çeşitleri şu şekildedir: Meneviş çuka sırt-ı semmur ferâce (1 adet), bir başka ferâce sırtı semmur (1 adet), mavi çukaya kaplı kakum ferâce (1 adet), vaşak kaplı meneviş ferâce (1 adet), beyaz, siyah, kırmızı ve mavi, cevzî sof ferâce (6 adet), mavi çuka ferâce (1 adet), 2 adet de müsta'mel kapaması bulunmaktadır.

Aba ve Kerrake:

Paşanın bu kalemde toplam 19 adet giysisi bulunmaktadır. 1'er adet kırmızı, kırmızı sof saçaklı, alaca, cevzî, cevzî köhne sof, astâr-ı sebz-i köhne-i meneviş sof, çeşm-i bülbül astârlı cevzî, abâları, 2 adet köhne meneviş sof abâ, 3'ü som 6 adet abâyî ve bununla ilintili olarak 1 adet abâyî boğası, 1'i çaprazıyla birlikte Acem yapımı 4 adet abâ hurcu ile 2 adet sâde ibrişim kerrâke, ibrişim hurcu ile birliktedir.

Başlıkları:

Ahmed Paşa'ya ait muhallefat kaydında giysiler arasında sayabileceğimiz bir diğer dikkat çeken kategori de başlıklardır. Başlıklardan bir kısmı Osmanlı paşalarının rütbelerine göre sahip oldukları kavuk ve bu kavukların üzerine sarılan destarlardır. Yine savaş meydanlarında başa isabet edecek kılıç vs. darbelerinden korumak için giyilen miğfer tarzı zırh başlıklarıdır.

Kayıtlarda hezârî, hünkârî, tensûh, cîre, köse, yek-sere, çûnî olarak bilinen toplam 39 adet destârî, 1 adet kellepûşu, 13 adet çelengi, 40 adet cire, köse, hünkârî, çûnî, telli ve hezârî zerli Özbek, olarak isimlendirilen sarıklara, 1 adet sarık örtüsüne, 1 adet sarı zerli ser-bende, silahdâr, çukadâr, mataracı, tüfekci ve tuğuyla beraber bulunan 9 adet üsküfe, 1 adet Frengî sırça sorguça, 2 adet boyama deli gönüllü ağaları tacına, 2 adet boyama deli kalpağına, 22 adet serbeneke, 1 adet yapuk ve 2 adet siyah poşuya rastlanmıştır. Ayrıca listede 3 adet sırmalı dülbend örtüsü ile yine biri kılabdânlı 2 adet dülbend örtüsü yer almaktadır.

Gömlek -ihram-hırka-entarıleri:

Üst giysileri arasında gömlek, mintan, ihram, ve entari denilen giysileri de vardır. Bunlar arasında en dikkat çeken Ahmed Paşa'nın altın gömlekleridir. 7 adet altın gömleği bulunmaktadır ki bu gömleklerde 2000 şerîfi, Üngürüz (Macar) 4000 ve 1000 adet yıldız olmak üzere toplam 7000 altın kullanılmıştır. Bu gömleklerin satışı yapılmadığı için değeri yazılmamıştır.

Listede 70 adet özellikleri belirtilmemiş olan gömleği ve 73 adet deli gömleği mevcuttur. Ayrıca tüylü ve tüysüz 1'er adet Cezayir ihrâmı, 2 adet zıbunu vardır. 2 adet

silahdâr ve çukadâr hırkası ile anteri olarak ifade edilen çavuş, alaca, beyaz, köhne, telli sûsî, kutni, diba, dibâ kantura, zerbaft özelliklerine sahip 85 adet entarisi bulunmaktadır.

Alta giyilen giysileri:

Muhallefat kayıtlarında yer alan diğer giysileri arasında şalvar gibi dışa, don gibi içe giyilen alt giysileri ile bunları tutturmaya yarayan kuşak, kemerbend, uçkur gibi isimlerle kaydedilen çeşitli özelliklere sahip kuşakları vardır.

Türlerine göre kadife, dîbâ, köhne, beyaz, müsta'mel, silahdâr, çukadâr ve çavuşlar olarak belirtilen 18 adet şalvara, darâyî çentiyân-ı müsta'mel olarak kaydedilmiş 1 adet daha şalvara, bu şalvarları tutturmak için de 7 adet Acem, zerli (aba kuşağı) ve sîm çavuş kuşağına, 2 adet yapuka, 1 adet müsta'mel kırmızı yapuka ve 9 adet şal kemerbendine, 1adet beyaz dikme sırmalı toplam 70 adet uçkura 59 adet de dona sahiptir. Ayrıca bu listede 2 adet sarı merre çentiyân, 2 adet de sarı atlas çentiyân olarak kaydedilen kadın şalvarları da yer almıştır.

Diğer giysiler:

Ahmed Paşa'nın muhallefat listesinde yer alan giysilerinin yanı sıra 11 çift çizmesi, 1 çift mest papucu, çorab (7 adet), beyaz çorab (6 çift), 1 adet çuka dolama, 1'i kırmızı, 3'ü müsta'mel 4 adet sof çamaşırı, 45 adet elvân, elvân buhûr, arka, Kirmanî, beyaz, yeşil, kırmızı Lahorî, beyaz Lahorî, boyalı câmaver, alaca câmaver, müsta'mel arka, bayraklı Bağdad gibi çok çeşitli şalları, 2 adet elvan ve kabaca boğasileri, sîm bâzûbendi, 24 adet Bağdad-işi serbenek şalı ve 2 adet kürksüz bez beden de yer almıştır. Ayrıca listede zenâneye mahsûs sırma peçe ve şemse yer almaktadır.

Ev Eşyaları

Ahmed Paşa'nın muhallefat kaydında en fazla görülen eşyalardan biri de ev eşyalarıdır. Bunların sayıları ve özelliklerine göre, seccadeleri, oturakları, halı ve kilimleri, çeşitli kumaş ve bezleri, peşkir, peştamal ve makrameleri, eşya saklamaya yarayan araçları, yatak yastık ve yorganları, perde ve sineklikleri diye ayrı başlıklar altında listelenmiştir.

Seccadeleri:

Paşanın tespit edilen seccadelerinden bazıları Acem, Hindistan ve Bağdat gibi yerlerde üretilmiştir. Sûzenî, darâyî astarlı, cegen-dûz beyaz, halı, kebir, sagîr, kırmızı çuka sırmalı, yeşil çuka murakka, sırmalı, beyaz sûzenî, yedi mihrablı sûzenî, gibi özelliklere sahip 15 adet seccade karşımıza çıkmaktadır.

Oturakları:

İdarecilerin gerek evinde gerekse savaş yerindeyken çadırında oturmak için kullandığı mak'ad denilen minderleri ve iskemleleri vardır. Bunlar 18. yüzyılda Osmanlı'da gündelik hayatta kullanılan ev eşyalarından olup, dönemin sosyo-kültürel yaşam tarzını göstermektedir. Ahmed Paşa'nın eşyaları arasında çoğunlukla makad adı verilen minderler göze çarpmaktadır.

Bunlardan sadır için olanlar zer-baf, Acem zer-baftı, sûzeni sagîr, Acem dibâsı beyaz, Sûsî ve özelliği belirtilmeyen 8 adettir. Diğerleri ise, kadife, darâyî tafta, sûzenî,

kumaş, kilidvân-ı gülabdân, zer-bâf minder, şilte minderi, (kalem-kârî müsta'mel çit mak'ad, müsta'mel zer-baft mak'ad, Acem zer-bafî sagîr, Bursa işi kadife, sîm dîvan rahtı (sîm zinciri ve minderiyle beraber), kutnî ve çit mak'adlardır ve sayısı 35 adettir. Ayrıca 14 adet de kaplan postu mevcuttur.

Bu başlık altında değerlendirilmesi gereken bir diğer oturma çeşidi de iskemlelerdir. Sahip olduğu iskemleler çok fazla olmamakla birlikte 1'er adet mavi, kadife ve Hind iskemlesidir. 2 adet Bursa işi iskemle kılıfı ve 1 adet kırmızı kadifeden iskemle örtüsü de vardır.

Halı ve Kilimleri:

Ev döşemesinde halı ve kilim dikkat çeken eşyalar arasında gelmektedir. Ahmed Paşa'nın da muhallefat kayıtları arasında da halı ve kilimlere rastlanmaktadır. Bunlar: 2 çift müsta'mel dîvân-hâne halısı biri mavili diğeri kırmızılı, 1 adet müsta'mel Mısır halısı, 3 adet özelliği belirtilmemiş kebîr halı, 3 adet de kırmızı, morlu ve evsat Acem halısı ile özellikleri belirtilmeyen 7 adet kilimlerdir. Ayrıca kilim dokumaya yarayan (Dağlı, 2007, s. 85) som, sade, cedid, köhne, müsta'mel, hadid özelliklerde 11 adet Şam ve Bağdat dikdikleri adet de köhne diddik saçağı vardır.

Çeşitli kumaş ve bezleri:

Ahmed Paşa'nın muhallefat listesi incelendiğinde yazlık ve kışlık olmak üzere çok çeşitli kumaşlara sahip olduğu görülmektedir. Bunların bir kısmı herkesin sahip olabileceği türden pamuklu kumaşlardır. Bir kısmı da zenginlerin ve üst düzey devlet adamlarının sahip olduğu türden ipekli ve ipek karışımı bulunan kumaşlardır. Bu kumaşlar kesme, diba, Hatâyî, germsud, alaca, kutni, çuka/çuha, kadife, zer-baft gibi isimlerle karşımıza çıkmaktadırlar. Kumaş türlerinin çoğunlukla meşhur oldukları bölgeye göre ait oldukları şehirlerin isimiyle ön plana çıktıkları görülmektedir; Halep, Bursa, Acem ve Bağdat gibi

Kayıtlarda yer alan ve kesme denilen kumaşları: Acem dikdik kesme, Bağdat kesmesi ve Bağdat müst'mel kesmesi ve dikdiği, som Bağdat kesmesi, sade yeni som Bağdat dikdiği, ayrı ayrı mor, maî ve siyah üzerine çakılı Bağdat kesmeleri, kırmızı sade kesme, elvân Kehrân olarak toplam 24 adettir.

Elvân, sade, putalı elvân, zerli, alaca, telli, beyaz, direkli çeşitleriyle 22 adet germsûd kumaş türü mevcuttur.

Ahmed Paşa'nın muhallefat kaydında karşımıza çıkan diğer bir kumaş türü de alacalardır. Alaca, eski bir pamuklu kumaş çeşidi olup genelde kırmızı zemin üzerinde sarı çubukları bulunur. Çoğunlukla mintan, şalvar ve entari yapımında kullanılır (Gök, 2020, s. 40). Pamuktan dokunan alacaların yanında ipekten dokunanları da vardır. Muhallefat listesinde bulunan alacalar arasında Kâşân, Tire, Sûsî bölgelerine ait alacalar ön plana çıkmaktadır. Bu alacalar ayrıca elvân, sûretî, telli, sâhibî, daraklı, darâyî, ipek, beyaz, câmever gibi özelliklerine göre de adlandırılmış olup toplam 55 kadardır. Ayrıca 2 adet alaca Kâşânî kutni, 4 adet elvân Kâşânî kutni kumaş bulunmaktadır.

Kayıtlarda yer alan diğer bir kumaş türü de farklı renklerde dayanıklı ve havli denilen tüylü bir kumaş olan çukalardır (Dağlı, 2007, s. 130). Paşa'nın muhallefatında;

mavi donluk (1 adet), kaplık kırmızı (1 adet), çuka parçası (2 adet), köhne çuka dolama dolama (1 adet), çuka donluk-ı elvân-ı kırmızı ve yeşil ve beyaz ma'hûd (9 adet), yine kırmızı ma'hûd çuka donluk (6 adet), yeşil çuka (6 zirâ'), çuka parçaları (bir mikdâr), neffî donluk (2 adet), gülgünî çuka sırt-ı semmur (1 adet), neffî çuka kaplı sırt-ı semmur (1 adet), elvân ma'hûd (5 adet) çuka kumaşlarına rastlanılmıştır.

Kumaşlar arasında çeşitli ipekler de vardır. Bunlar Hatâyî, dîbâ, atlas, kemhâ, kutnî ve düriyye olarak karşımıza çıkmaktadır. 40 adet Hatâyî kumaşı Frengî, beyaz, mor, elvân, zerli, telli, donluk gibi çeşitleriyle listede yer almaktadır. Dîbâ kumaşlar ise, Acem dîbâsı, dîbâ ve telli dîbâ olarak 3 adet bulunmakta, 45 adet atlas-ı elvân, 1 adet beyz Acem lüle atlası, 54 parça Frengî atlas donluk, 2 adet atlas-ı Marmara, 2 adet Mardin kemhâsı, 1 adet beyaz kutnî lüle, 5 adet beyaz düriyye donluk ile 2 adet ve 2 top da düriyye ipek kumaşı bulunmaktadır.

Ahmed Paşa'nın, yukarıda zikredilenlerin dışında yine çeşitli tür ve özelliklere sahip muhtelif bez kumaşları vardır. Bunları, Frengî atlas bez donluk (1 adet), Melle bez (1 adet), Mirzâyî beyaz bez (4 adet) ma'a eski (2 adet), Musul bezi-i beyaz (2 adet), Santosî bez (2 top), meneviş (2 adet), beyaz bez (1 top), Mirzâyî bez (1 top), Elvân Hind bezi donluk (3 adet), daraklı atlas donluk ve elvan bez donluk (3 adet), lifâfe bez (1 top), beyaz bez yarım donluk (1 adet), kırmızı Diyarbakır bezi (78 adet), beyaz bez parçası (1 adet), beyaz sade bez (4 adet), neffî Mirzâyî bez donluk (1 adet), bez donluk (2 adet), lekepurî bez (1 adet), bez parçası (2 adet), karanfilli bez donluk (1 adet), eskene bez donluk (2 adet), eskene tâftesi donluk (7 adet), beyaz bez donluk (2 adet) olarak sıralayabiliriz.

Bağdat'ta bulunan evinde farklı malzemelerden dokunmuş kumaşları da vardır. Bunlardan biri sof kumaşlardır. Elvân, kerrâke sof-ı elvân, cezvî gibi sof kumaş çeşitleri olup bez ya da donluk bez olarak zikredilmişlerdir. Bunlar toplam 29 adettir.

Bunlara ilaveten Isbahan¹⁶ zer-bâfı (5 adet), zincir-bâf-ı elvân (3 adet), evsât zincir-bâf donluk (2 adet), al zincir-bâf donluk (1 adet), al beşdâr/şebdâr? (3 adet), penve (3 adet), al Kehrân/Gücerat (1 adet), Acem hâresi (2 adet), sarı darâyî (1 adet), beyaz Bursa bâftesi (1 adet), telli Sûsî (1 taka), beyaz çultar bâfteleri (2 adet), yarım arşın kadife (1 adet), zer-bâf darâyî (1 adet), Haleb hâresi elvân donluk (7,5 zirâ', elvân hâre donluk (9 adet), som şukka-bend (1 adet), Şam şukka-bend (1 adet), müsta'mel Şam şukka-bend (1 adet), astarıyla Şam bordası (1 adet), parça astar (3 adet), yeşil hâre (1 adet), hâre (1 adet), lifâfe (3 adet), beyaz astar (1 adet), yeşil kapud (1 adet), elvan sırmalı ve sâde ve mantarî ve gayr (59 adet), kadîfe darâyî (1 adet), müsta'mel sâde beyaz (3 adet), beyaz sâde (1 adet), müsta'mel beyaz sâde ve Sûsî (5 adet), Acem keçesi köhne (2 adet), müsta'mel Acem keçesi (1 adet), yeşil sandal (10+32 adet), elvân sandal (3 kıt'a zirâ' 146 adet), yine elvân sandal (30 adet), gülgülî sandal (52 adet), kırmızı kadife (1 adet), yeşil atlas (1,5 adet), mâî ve beyaz astar parçaları (3 adet), yeşil tâfte (1 adet), Tahran keteni (56 adet), Kâşânî, , kırmızı kabalık (1 adet), sarı sahtiyân (1 adet), elvân boyama (6 adet), Haleb şeriti sâde (1 adet), Bağdad işi som köhne (1 adet), buhûrî şâl-i donluk (3 adet), elvân lihdâr donluk (3 adet), hilâliye

¹⁶ Isfahan.

donluk (1 aded), Mardin kemhâsı donluk (2 aded), elvân kutnî (5 aded), Acem zer-bâfi donluk (1 aded), beyaz kutnî donluk (1 aded), şükûle-i elvân boyama (5 aded), müsta'mel şâtıran kantura (8 aded), bürüncek (4 top), al Kurdî (2 aded), kalemkârî çit (2 aded)'tir.

Peşkir peştamal ve makrameleri:

Ahmed Paşa'nın çok çeşitli ve bol miktarda peşkir, peştamal ve makrameleri olduğu anlaşılmaktadır. Bugün havlu olarak ifade ettiğimiz peşkirleri, peştemalleri ve aynı işlevi gören ama aynı zamanda daha geniş anlam taşıyan makrameleri üç başlık altında listelenecektir.

Paşanın sahip olduğu peşkirler daha çok berber peşkirleri olarak dikkat çekmektedir. Hulle, beyaz ser-mûmî, Mardin, küçük berber, dikme berber, münakkaş berber, Acem beyaz berber, yağlı berber, beyaz zerli Mardin, elvan mardin, büzürg Üsküb, bez abdest, köhne, Halebî Bekr berber, kırmızı, mu'allim-i müsta'mel, beyaz Musul, nakışlı yemek, kırmızı berber, nakışlı berber, kılabdanlı berber, meyve, dülbend berber, Cezâyir işi berber, Mısır işi köhne yemek peşkirleri bulunmaktadır. Bunların sayısı 30'dur.

Listede bulunan peştamaller zerli, semân, kantura, sarı, beyaz, siyah, hamam olarak rengine, kullanım yerine ve özelliklerine göre tanımlanmıştır. Toplam peştamal sayısı 25'tir.

Herhangi bir özelliği belirtilmeyen 67 adet, münakkaş elvân da 7 adet bofçası bulunmaktadır. Makrameler mumî çit, harîr-i elvân ibrik, mavi iskemle, sırmalı, ağabânî, sırmalı diz, şerit, hünkârî, abdest, yemek, çit şerit, sırmalı, sırmalı abdest, kalemkârî, kisârî, kahve, çit, beyaz üzerine morî, morî, ebrî, diz, saçaklı şerbet, kılabdân işleme köhne kahve, hulle yemek, çelebî, som sırmalı beyaz nişân, kılabdânî al boyama, dağarî makramesi olarak kullanım alanlarına ve diğer özelliklerine göre adlandırılmışlardır. Ait oldukları bölgelere göre Tire, Acem, Yemenî, Kâşân, Halebî, Mardin, Mısırî olarak da belirttikleri görülmektedir. Bu makramelerin sayısı ise toplamda 212 civarındadır.

Eşya saklamaya yarayan araçları:

Günümüzde de olduğu gibi insanlar, evlerinde bulunan günlük hayatta kullanmadıkları eşyaları derli toplu durması ve aynı zamanda muhafazasının sağlanması için saklama kapları kullanmışlardır. Bu amaçla kumaş bohçalar, sandıklar ve madeni zarf denilen saklama kutuları kullanılmıştır. Ahmed Paşa'nın da muhallefat listesinde başta bohçalar olmak üzere sandık, kubur, madeni kutular ve kîseler bulunmaktadır. Bunlar arasında en fazla kullanılan bohçalardır. Listede 66 adet bohça münakkaş, çit, sırmalı, atlâs, al zincir, elvan, daraklı, zer-dûz, şib, yeşil darâyî, sırmalı gibi özellikleriyle yer almıştır.

Bohçalardan sonra sandıkları zikretmek gerekir. Ahmed Paşa'nın ev eşyaları arasında 3 sandığı bulunmaktadır. Bunlardan birisi içerisinde 8 çift yancık bulunan, biri siyah köhne biri de siyah müsta'meldir.

Paşanın sahip olduğu kuyurların askerî eşyalarını korumaya yönelik olduğu göze çarpmaktadır. Bunlar 8 adet olup tabanca, tırkeş, nişân oku, berrân/bürrân maşalık, dürbîn ve yancık kuyurluğu olarak kaydedilmiştir.

Kırılması muhtemel olan tarak ve saat gibi eşyalarla, kaşık, fincan, mutfak malzemelerinin korunmasında kullanılan zarflar ise 48 adettir.

Kîseler ise 113 adet olup, merre, kadife, çuka, yeşil, kırmızı, mavi, köhne gibi özelliklerde olup değişik amaçlar için kullanılmaktadır. Bunlar aynı zamanda içerisinde Kelamullah, akçe, altın, bahşîş, saat, mühür, sakız, sabun, bahr-i kotaz, gömlek ve sürme çukadâr bulunan kîselerdir.

Ayrıca 10 adet kutu ki özellikleri şu şekilde belirtilmiştir: Mumyalı sagîr, Kâşân, tepsi, sagîr hatemî elmas, ilaç, sîm macun, mücevveze ve selimî kutular. Yine 2 adet de özelliği belirtilmeyen kutu bulunmaktadır.

Yatak yastık ve yorganları:

Ahmed Paşa'nın Bağdat'ta bulunan eşyaları arasında sumak, sarı astarlı sumak, köhne sumak, Bursa, zer-dûz, yüz, al zer-dûz, kılabdânlı sarı sandal, sîm pullu, daraklı kadife, mavi zincir-bâf, köhne kırmızı kadife, darâyî üzerine sırmalı, müst'mel kadife, köhne, kebîr zer-baft toplam 97 yastığı ile 2 tane yastık yüzü yer almaktadır.

Listede 1 adet yorgan ve 2 adet diz yorganı dışında yorgana rastlanmaması ilginçtir. Bunda belki Bağdat'ın ikliminin rolü olabilir. Germsûd zerli, Frengî atlas, telli germsûd, al bâdlı, kırmızı atlas üzerine sırmalı olarak 8 adet yorgan yüzü, 1 adet zerdûz beyaz döşek çarşafı, 1 adet nâlî-işi kılabdân işleme çarşafı, 29 adet de turuncu diz yorgan yüzü mevcuttur.

Yine 2 adet şilte döşek, 8 adet şilte ve 1 çift mefreş bulunmaktadır.

Perde ve sineklikleri:

Paşa'nın muhallefatında perde ve sineklerden korunmak için kullanılan sineklikleri vardır.

Çit, köhne, murakka, zer-baf, Acem, müsta'mel kadife olarak özelliklerine göre nitelendirilmiş 8 adet kapı ve pencere perdeleri bulunmaktadır. Dürrî Necef, yeşim balık kabzalı, hurma, siyah saplı, beyaz saplı kemik olarak özellikleri belirtilen sineklikleri de 12 adettir.

Mutfak Malzemeleri

17. yüzyılda Osmanlı'da mutfak araç gereçlerinin içinde tabaklar, kâseler, taslar, yemek ve tatlı kaşıkları tepsiler, siniler, sofralar yer alır. Bu malzemeler Ahmed Paşa'nın Bağdat'ta bulunan evinde de ziyadesiyle bulunmuştur. Kaydedilen muhallefatında mutfak araç-gereçlerine dair eşyalar bir hayli fazladır. Bu eşyalar, kâse, tas ve tabaklar, kaşıklar, fincanlar, sofralar, sini ve tepsiler, leğen, ibrik ve güğümler ve diğer mutfak eşyaları başlıkları altında listelenmiştir.

Kase tas ve tabaklar:

Paşanın mutfak eşyaları arasında öncelikle kâseleri, tasları ve tabakları dikkat çekmektedir. Kâseler bilindiği üzere tabaklara göre daha derindir ve çorba, hoşaf gibi sulu yemeklerde kullanılmaktadır. Muhallefat kayıtlarında Ahmed Paşa'ya ait 59 tane

kâse tespit edilmiştir. Bu kâselerin 5 tanesi Çin işi olan fağfur kâsedir. Murassa' ferfurî, cezvî, şikeste gibi özellikleri belirtilen 39 adet yek-merdî kâse bulunmaktadır. Yine mertebânî, kırık kâse, kâse tabağı, nikî maden kâse olan çeşitleriyle 15 adet kâse daha bulunmaktadır.

Taslarının sayısı ise toplam 30 adettir. Yemen ve Acem bölgesine ait olan taslarının yanı sıra yemek, hoşâb (hoşaf), su tası olarak işlevinin belirtildiği şatır, sîm, sırmalı, serrâc, bakır, yıldızlı, sarı, beyaz, tûtîye, zer-nişanlı, pîrûze gibi çeşitli özellikler taşıyan tasları mevcuttur.

Kâse ve tasların yanında başta fağfur porselenleri olmak üzere toplamda 72 tabağı mevcuttur. Bu tabaklar ferfuri, mertebânî, bakır, sırmalı serrâc-işi, cezvî gibi özelliklere sahip olup, 1'inin ortaya konan tabaklardan olduğu 2'sinin de sagîr olduğu belirtilmiştir. Ayrıca fincan tabakları 8, kâse tabakları 7, sabun ve kadeh tabağı ise 1'er adet olarak belirtilmiştir.

Kaşıklar:

Ahmed Paşa'nın muhalledatında hammaddesi ve özellikleri belirtilmeyen kaşıkların yanı sıra gümüş (sîm), boynuz, ağaç, Hindistan cevizi, balık dişi ve bağa yapımı olarak belirtilen ve bazıları alaca (ablak) olan kaşıkları kayıtlıdır. Bu kaşıklar yemek, kavanoz, kelle şeker, hoşaf ve zeytin kaşıkları olarak sınıflandırılmışlardır. Ayrıca kaşıklarla ilgili başka bir sınıflandırma da sayılarını verirken adet ve deste olarak yapılmıştır. Buna göre Paşa'nın 25 deste ve 49 adet kaşığı bulunmaktadır.

Fincanlar:

Ahmed Paşa'nın kullandığı fincanlarının hayli fazla olduğu anlaşılmaktadır. Bu da bize kahve içme kültürünün o günün Osmanlı toplum hayatında ne denli yaygın olduğunu göstermektedir. Ayrıca Paşa'nın bu kadar farklı özellikler taşıyan fincanlara sahip olması onun zevk sahibi olduğunun da göstergesidir.

Paşa filcanı olarak tabir edilen sîm gül desenli, cezvî ve sagîr, ayrıca sîm müşebbek sırmalı, kebîr çâr-gülü, küçük, sarı, yeşil, beyâz, fağfûrî, direkli, ufak rûkî maden gibi özellikleriyle anılan toplam 21 adet fincanı bulunmaktadır.

Listede kahve içilen fincanların yanı sıra kahvenin pişirilmesinde ve sunumunda kullanılan kahve güğümü ve ibriği, kahve altı sofrası, tepsisi, sinisi ile kahve makramesi de bulunmaktadır. Kahve güğümleri ve ibrikleri bakırdan olup büyüklü küçüklü 7 adettir. Kahve altı sofrası 1 adet olup zer-bâflıdır. Tepsi ve siniler Tokat-işi, gümüş, bakır ve özelliği belirtilmeyen 2'şerden 8 adettir. Kahve makrameleri ise 4 adet Mardin işi 1 adet de köhne kılabdânlıdır.

Paşanın evinde çıkan bu fincanlarda evinde önemli misafirlerine kahve ikram ettiği ve yemeklerden sonra kendisinin kahve içtiği düşünülebilir.

Sofra, sini ve tepsiler:

Paşanın münakkaş yemek sofraları, daha önce bahsedilen kahve-altı sofrası, çit sofrası ile kırmızı atlas üzerine sırmalı ve Frengî atlas üzerine zer-dûz olarak tabir edilen sofraları bulunmaktadır. Toplam sofralarının sayısı 16 adettir.

Ahmed Paşa'nın sofralarının yanı sıra değişik amaçlarla kullanılan tepsi ve sinileri vardır. 3 adet özelliği belirtilmemiş olan sini ve 1 tane de yukarıda da bahsettiğimiz bakır kahve sinisi vardır. Tepsileri ise, 2 adet gümüş kahve tepsisi dışında yine gümüş ve bakır buhurdân tepsileri, Tokat-işi kahve ve işlevi belirtilmeyen Tokat tepsisi olarak tanımlanmıştır. Toplam sayı 11 adettir. 1 adet de tepsi kutusu kaydedilmiştir.

Leğen ibrik ve güğümler:

Paşa'nın 6 adet leğenin ve 11 adet ibriğinin ve 3 adet güğümünün olduğu görülmektedir. Leğen ve ibriklerden birer tanesinin renkleri sarı olup takımdır. Birer tanesi fağfûrî olup abdest alma amaçlıdır. İki leğen fağfûrî olup kırık (şikeste)'tir. Birer tanesi de maden olarak tanımlanmış ve diğerlerinin özellikleri belirtilmemiştir. Güğümlerden biri çamaşır, biri de kahve güğümü olarak belirtilmiştir.

Diğer mutfak eşyaları:

Bunlar: 2 adet sîm matara, 2 adet telâtîn biri sırmalı ve 1 adet bakır maşraba, 3 adet bakır sagîr maşraba, 2 adet kevgir (kefgîr) 1 adet kepçe, 5 adet lengeri, 7 adet kapaklarıyla beraber orta ve sagîr olarak belirtilmiş 1 tane de kılâbdânlı tencere, 2 adet surre meşki, 1 adet abdest için kullanılan kebîr meşk, 2 adet kosa ve sîm sanavber ile sanavber çanak, yarım kıyye kakule, çay (yarım kıyye), 14 adet beyaz ferfûrî ipek, ferfûrî gümüşlü ve mercanlı, Bursa-işi, yıldızlı bakır tepsili, beyaz, Bosna-işi bakır, sîm buhurdân, 1 adet hızma, 9 adet Bursa-işi, ferfûrî, nîkî maden gülâbdân 1 adet tuzluk, 1 adet ferfûrî tuzluk, 2 adet bakır kavanoz, 1 adet billûr bardak, 1 adet sırmalı serrâc-işi kapaklı telâtîn kadeh, 10 adet fağfûrî sahan, 6 adet fağfûrî küçük sahan, 11 adet mertebânî sahan, 1 adet fağfûrî sagîr mertebânîdir.

Diğer Eşyalar

Ahmed Paşa'nın kitap, giysi, kumaş ve mutfak eşyalarının dışında diğer eşyalar adı altında inceleyebileceğimiz eşyaları da mevcuttur. Bunlar içerisinde dikkat çekenlerin başında mühür, hatem, sancak, tuğ takımları ve kıymetli taşlar ve zinet eşyaları vardır. Bu eşyaların sayıları ve özellikleri, mühür ve hatemler, sanvak ve bayraklar, muhtelif eşyalar olarak başlıklandırılmıştır.

Mühür ve hatemler:

Mühür ve hâtem olarak ifade edilen, zümürüdden büyük hatem mührü (2 adet), zümürüdd-i damla altın üzerine hâtem-i kebîr (1 adet), kırmızı yakut şeşhâne hâtem (1 adet), gök yakut damla altın hâtem (1 adet), çâr-kûşe elmas-ı evsât hâtem (1 adet), elmas sagîr hâtem (1 adet), sarı yakut hâtem (2 adet), kırmızı yakut şeşhâne hâtem (1 adet), nîkî maden zümürüdd hâtem (1 adet), gök nîkî maden yakut hâtem (1 adet), kîsesiyle beraber sîm hüküm mührü (1 adet), merhûm Ömer Paşa'nın hüküm mühürleri (altın hâtem 1, sîm hâtem 1), mühürle ilgili olarak yine mühür kîsesi (1 adet), mühür, saat ve akçe kîseleri (12 adet) birlikte dir.

Sancak ve bayraklar:

Harîr dikkik sancağı (1 adet), altın Kelâmullah sırma-i murassa' sancak (1 adet), Sancak-ı sîm sırmalı Kelâmullâh (1 adet), minkarî-işi sancak (1 adet), sancak-ı Kelâmullâh sîm sırma ile (2 adet), Cezâyir-işi sancak bayrağı (1 adet), sancak-ı Kelâmullâh sîm sadepli sîm kilidli (3 adet), sancakla ilgili olarak, yıldızlı bakır sancak

topu (7 adet), sancak alemleri sîm yıldızlı (1 adet)'dir. Bayraklar ise; Darâyî kırmızı bayrak (1 adet), köhne (1 adet), yeşil (2 adet), elvân gönüllü bayrakları (59), darâyî (1 adet) ilintili olarak tuğ ve bayrak topları bakır ve yıldızlı (7 adet), tuğ (3 adet), sîm bahr-i kotaz topu (5 adet), bahr-i kotas-ı bakır (3 adet), sîm bahr-i kotas-ı bakır (3 adet) ve üsküfle (4 adet) birlikte, sîm alem (1 adet), yeşil-kırmızı bayrak şalı (1 adet) ve flandra (57 adet) kayıtlıdır.

Muhtelif eşyalar:

Farklı işlevleri olan eşyaları, aydınlatma için kullanılan üçü Tokat-işi biri sarı bakır ve biri de rûh-ı tûtiyâ şem'dân (7 adet), fener ve piriç fanus (2 adet), ayna (1 adet), sadepli ayna (2 adet), sagîr ayna (1 adet), çalar sâ'at-ı kebîr (2 adet), çalar sâ'at bakırdan (1 adet), şikeste çalar sâ'at bakırdan (1 adet), yelpâze (2 adet), dûrbîn-i kebîr (1 adet), Mekke lifi (1 mikdâr), yeşim kabzalı tavus teli (1 adet), Yemenî taş (2 adet), sadepli iyne kabzalı (2 adet), fırça (1 adet), kavuk fırçası (1 adet), telâtîn cild (1 adet), telâtîn cüzdân (1 adet), sırmalı cüzdân (1 adet), mâî çini düğme (10 adet), sürme (bir mikdâr), havize topuzu demirden (4 adet), dûrbîn (3 adet), dûrbîn-i kebîr (1 adet kadîfe kîsede), kaplan postu (14 adet), Haleb sabunu (batmân: 8 adet), kalay (batmân: 8 adet), nişadır (batmân: 5 adet), balta sapı (1 adet), bir bofçada hurdavât (1 adet), altun zer-nişanlı tutiya taş (1 adet), mercan ve kalembek tesbîh (8 adet), ufak tesbîh incili (1 adet, inci 13 adet), mavi düğme taş (11 adet), darak-ı sâde (3 adet), şerit (1 adet), bir mikdâr lif ve misvâk (1 adet), mûmî top (1 adet), sarı sahtiyân (1 adet), bağa rahle (1 adet), kadife üzerine zer-dûz vasla (1 adet), sırça-i Bursa (1 adet), altın kakma sîm divit (1 adet), billûr sîm minalı dîvân diviti (1 adet), billûr sîm dîvân diviti (1 adet), beyaz sîr-nisâf fitili (1 adet), sîm ma'cûn hokkası (1 adet), kılıç bağı hurdavât (2 adet), sîm soba kuşak (2 adet), haleb sabunu (1 kös) olarak kaydedilmiştir.

Ahmed Paşa'nın diğer eşyaları arasında dikkat çeken bir diğer şeyler ise güzel koku yayan maddelerdir. Öd ağacı parça (1 adet), öd ağacı miski (1 okka), misk nâfe (2 adet), öd bir habbe tahmîn (2 kıyye), yumurta kadar şemmâme anber (1 adet), öd ağacı (702 adet), bir parça tahta anber (40 miskâl), Anber tahta ma'a sagîr şemmâme (miskâl: 44 adet), bir kîse içinde Hindistan cevizi ve darçın (yarım okka mikdâr), kokularla bağlantılı olarak misk örtüsü (1 adet).

SONUÇ

Ahmed Paşa'nın muhallefat defteri incelendiğinde oldukça değerli eşyalardan oluşan bir listeye sahip olduğu görülmektedir. Elbette bu serveti nasıl edindiği hususunda defterde bir ifade bulunmamaktadır. Fakat idari görevleri sırasında tasarruf ettiği gelirlerinden kaynaklı olduğu bellidir.

Muhallefat eşyaları arasında bulunan 29 farklı cins atın çoğunun devlet ileri gelenleri tarafından hediye edilmesi hediye geleneğini gösterdiği gibi Paşa'nın zenginliğini de ortaya koymaktadır. Atlara ait eyer ve raht takımları ile sahip olduğu silahlarıyla, savaş aletleri paşanın askerî kişiliğinin de göstergesidir.

Muhallefatı arasında çıkan nakit parasının meblağı, paşanın serveti hakkında bilgi vermektedir. Listede 20.000'e yakın Bağdat kuruşu, bir miktar Halep parası ve 1000 esedî kuruşunun olduğu kaydedilmiştir. İlâveten, altın, yakut, inci, zümrüt, gibi

değerli madenlere sahip kıymetli taşlar ile zinet eşyaları ki bu zinet eşyalarının çeşitliliği Paşanın sadece servetiyle ilgili değil zevk sahibi olmasıyla da ilgili ipucu vermektedir.

Sahip olduğu eşyalardan yola çıkarak azımsanmayacak kadar bir kitaba sahip olduğu da görülmektedir. Kitaplarına bakıldığında Paşa'nın tarihe meraklı olduğu aşikârdır. Yine İslamî ilimlere de ilgisinin olduğu görülmektedir.

Muhallefatında bulunan diğer eşyaları içerisinde envai çeşit giysilerden onun makamına uygun olarak giyindiği açıktır. Bu anlamda kürkleri ve kaftanları incelendiğinde bunların çoğunun samur, tilki, kakum ve vaşak gibi hayvanların kürklerinden yapıldığı anlaşılmaktadır. Ancak bazı kıyafetlerinin sayıca çok olması daha fazla dikkat çekmektedir. Örneğin, 70 kürke, 179 kaftana, 134 çeşitli başlıklara, 85 entariye ve askerî olan 73 adet deli gömleği sayılmadığında dahi 70 gömleğe sahip olduğu görülmektedir. Bu rakamlar da oldukça fazladır. Giysileri arasında en çok dikkat çeken elbisesi altın gömlekleridir. 7 adet altın gömleği bulunmaktadır ki bu gömleklere toplam 7,000 altın kullanılmıştır. Dikkat çeken diğer bir elbise çeşidi ise, ulema sınıfı tarafından giyilen ferâceleridir.

Ahmed Paşa'nın muhallefatında çok sayıda silah ve savaş aletleri kaydedilmiştir. Bu da onun idarecilik görevinin askerî yönünü de ön plana çıkarmaktadır. Yine, sancak, bayrak, tuğ, alem gibi nesnelere, onun siyasi yetki ve otoritesine işaret etmektedir.

Osmanlı üst düzey devlet adamlarında olduğu gibi Ahmed Paşa'nın da giysileri kadar evlerinde bulunan ev eşyalarının işlevleri, çeşitliliği ve fazlalığı da dikkat çekmektedir. Ahmed Paşa'nın eşyaları arasında bulunan ve çoğu Çin porseleni olan 72 civarında tabağın 60 kadar kâsenin bulunması, 25 desteye ilaveten 49 adet de kaşığının olması her hanede bulunması gereken rakamların üzerindedir. Kahve fincanları kahve kültürünün olduğuna, gülâbdân, buhur dân gibi nesnelere tütsü ve anber gibi güzel kokularının bulunması zevk sahibi olmasına, çok ve çeşitli aydınlatma araçları, avize topları, lüksüne olan düşkünlüğüne, aynalarının, saatlerinin ve dürbünlerinin varlığı dönemin yeniliklerini takip ettiğine işaret eder.

Sonuç olarak bu çalışma, kısa bir süre Bağdat valiliği yapıp ölen Ahmed Paşa'nın muhallefatından yola çıkarak, çağdaşları olan paşaların ve valilerin sahip oldukları ortalama servetlerine dair ipucu vermektedir. Aynı zamanda bu çalışmayla 17. yüzyılın ikinci yarısında Osmanlı Devleti'nin iktisadi, sosyal ve kültürel hayatına da ayna tutulmaya çalışılmıştır.

EXTENDED SUMMARY

The subject of the study consists of the life of Ahmed Pasha, who was the governor of Baghdad between 1692 and 1694, and the translation and evaluation of his inheritance book.

Inheritance books have been formed according to the confiscation process, which is applied based on the rule of counting the properties of individuals in the state administration as public property. These registers contain not only the records of the

deceased, but also the confiscated property of those sentenced to imprisonment, exile, or escaped.

These books are recorded by specially appointed officers. In general, when the inheritance books are examined in terms of shape, it is seen that first of all, the identity information of the deceased, his title, profession, residence, where he died, the type and date of death. There could be also names of his heirs. In the main part of the book, there is a detailed inventory of the property left over from the deceased. In this section, the inventory of each object such as items, animals, money, etc. are recorded by determining and writing by experts. Additionally, the expenses incurred in this process and the debts of the individual to the state, as well as personal debts such as dowry and alimony, are also included. At the end, the ratio of the shares to be received by the heirs from the inheritance and the cash value of the property falling on their shares are indicated.

The aim of the study is to contribute to the scientific studies on the economic and social life of the Ottoman Empire in the 17th century. Because the inheritance books, which are among the historical documents of the Ottoman Empire and have an important place, help to illuminate the socio-economic structure of the period. At the same time, the inheritance books belonging to the state administrators are of great importance in terms of biography studies, as they provide information about the wealth of these individuals.

The records and the inventory of goods in the inheritance books, which are also called estates and abandoned goods, provide important information about the period in which the person lived, as well as about his own life. This type of source, which is frequently used by researchers in Ottoman economic and social history studies; It contains data on the private lives, marital status and family structures of deceased persons. At the same time, detailed data could be accessed on many different items such as furniture, furnishings, kitchen utensils and clothes, weapons, animals, slaves and concubines, immovable properties such as houses, vineyards, gardens and mills, which make up their household goods. Thanks to this information, the distribution of wealth among the various groups of the society in a certain period and region can be observed. At the same time, it also provides the opportunity to make comments on the quality of all this wealth along with its quantity, the comfort of life it provides, the level of luxury, the capacities reached by the production tools.

In the introductory part of the article, similar concepts such as inheritance and the confiscation process and estate are explained. In the second part, the life of Ahmed Pasha is given by making use of the available data. Then, based on the data of Ahmed Pasha's inheritance records, these data were evaluated.

The inheritance books, which form the basis of this study and belong to Ahmet Pasha, is in the fund of "T.C. Presidency State Archives is located in the Ottoman Archive Bâb-1 Book, Chief Accounting Inheritance Books". One of them in Baghdad is the book in which only the quantities of the goods are recorded, and the other two are the books that contain both the quantities and the values of the goods sold.

The inheritance book prepared in Baghdad, BOA, D.BŞM. MHF. d., registered under number 12374 and dated January 4, 1694 (7 Ca. 1105). This notebook consists of 4 pages in total.

A second book, covering the sale of Ahmed Pasha's belongings in Baghdad, BOA, D.BŞM. MHF. d., registered under number 12377 and dated 24 December 1694 (7 Ca. 1106). This notebook consists of 6 pages.

The third book is a copy of the second book, and this book is BOA, D.BŞM. MHF. d. is registered under the number 12375 and consists of 4 pages. The recording date of this copy is 15 July 1695 (3 Z. 1106).

In this study, as Ahmed Pasha's list of inheritance exceeds the limits of an article in terms of the number of words, the method of giving the text by grouping, not in tabular form was preferred. Jewelry and cash, books, weapons, slaves and concubines, horses and other animals, horse harnesses, clothes, household goods, kitchen supplies and other items were examined and evaluated under separate headings. Thus, the items in the lists tried to be given by grouping within themselves. While the items were identified and written, the lists were meticulously compared and the items in both lists were written once. Because the aim of the study is to give an inventory of the belongings of the Pasha.

It has been tried to determine the value of the wealth of an Ottoman pasha, who fulfilled the duty of governor in Baghdad in the last quarter of the 17th century, based on the belongings recorded in the book. Based on the findings, inferences were made about the status, tastes and preferences of this pasha, in short, about his social life.

In this way, a panorama of the books he read, the diversity of his wealth, his clothing, household goods and furnishings, and war equipment, as well as the items he used in daily life of a governor working in the Ottoman province, was presented.

This study also gives a clue about the average wealth of the pashas and governors who were contemporary of Ahmed Pasha. Again, with this study, it was tried to mirror the economic, social and cultural life of the Ottoman Empire in the second half of the 17th century.

KAYNAKÇA**Arşiv Kaynakları**

- Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi, Devlet Arşivleri Başkanlığı, (BOA), Bâb-1 Defteri/Başmuhasebe Kalemî/Muhallefat Halifelîği Defterleri (BOA.D.BŞM.MHF.d).
 BOA, D.BŞM. MHF. d., 12374
 BOA, D.BŞM. MHF. d., 12377
 BOA, D.BŞM. MHF. d., 12375
 BOA., İbnülemin (İE), Ensab (ENB), 5/529.
 Ali Emiri (AE), II. AHMED (SAMD), 3/281.
 BOA, Babı Asafi (A), Divanı Hümayun Kalemî Mühimme Defterleri (DVNSMHHM.d), 104/218.
 BOA, A.DVNSMHHM.d., 104/236, 237, 238, 239.
 BOA, A.DVNSMHHM.d., 104/473, 948.
 BOA, A. DVNSMHHM.d., 104/214, 215, 216, 225, 226, 227, 474, 475, 476, 704, 768, 948, 949, 950, 951, 971.

Araştırma-İnceleme ve Kaynak Eserler

- Akyılmaz, S. G. (2008). Osmanlı Devleti'nde yönetici sınıf açısından müsadere uygulaması. *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 12(1-2), 389-420.
 Alkan, N. G. (2012). Müsaderenin sosyal ve ekonomik bir analizi: 18. yüzyıl sonlarında Bursa'da yapılan müsadereleler. *Belleten*, 76(277), 793-815.
 Anonim Osmanlı Tarihi (1099- 1116/1688-1704). (2000). (A. Özcan, Haz.). Ankara: Türk Tarih Kurumu Yay.
 Barbir, K. K. (2012). Bir Osmanlılık emaresi: Osmanlı görevlilerinin mülklerinin müsadere edilmesi. B. Tezcan & K. K. Barbir (Der.), Z. N. Yelçe (Çev.) *Osmanlı dünyasında kimlik ve kimlik oluşumu* (s. 163-174). İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yay.
 Barkan, Ö. L. (1966). Edirne askerî kassamı'na âit tereke defterleri (1545-1659). *Belgeler*, 3(5-6), 1-479.
 Başarır, Ö. (2011). Statü-servet ilişkisi üzerine bir değerlendirme. *History Studies*, 3(3), 49-67.
 Bozkurt, F. (2013). Osmanlı dönemi tereke defterleri ve tereke çalışmaları. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 11(22), 193-229.
 Cezar, Y. (1977), Bir A'yanın Muhallefatı, *Belleten* 41(161), 41-78.
 Çadırcı M. (1986), Hüseyin Avni Paşa'nın terekesi, *TTK Belgeler Serisi*, 11(15), 145-164.
 Dağlı, B. (2007). Kelime kazanımı üzerinde bir araştırma: Kıyafet ve kumaş adları örneği (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Erişim adresi: file:///C:/Users/User/Downloads/210265.pdf
 Defterdâr Sarı Mehmed Paşa, (1995). *Zübde-i vekayiât (Tahlil ve Metin (1066-1116/1656-1704)* (A. Özcan Haz.). Ankara: Türk Tarih Kurumu Yay.
 Fekete L. (1979). XVI. yüzyılda taşralı bir Türk efendisinin evi, M. T. Gökbilgin (Çev). 43(170), 456-480.
 Gök İ. & Kırca İ. (2016). *103 numaralı mühimme defteri (H.1102-1107/M. 1691-1695)*, İstanbul: Çamlıca Yay.
 Gök, İ . (2020). Diyarbakir Valisi Hüseyin Paşa-zade Sarı Mustafa Paşa'nın hayatı ve muhallefatı. *Hazine-i Evrak Arşiv ve Tarih Araştırmaları Dergisi* 2, 23-57.
 Gök, İ . (2020). Erzurum Valisi Kara Mustafa Paşa'nın hayatı ve muhallefatı. A. Çatalcalı (Ed.), *Sosyal ve beşeri bilimlerde araştırma ve değerlendirmeler içinde*, (C. 2, s. 461-511), Ankara: Gece Kitablığı.

- Karaçay Türkal, N. *Silahdar Fındıklılı Mehmed Ağa, zeyl-i fezleke, (1065-22 Ca.1106 / 1654-7 Şubat 1695)* (Doktora tezi). Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>.
- Karataş, M. (2006). 18-19. yüzyıllarda Osmanlı Devleti'nde bazı müsâdere uygulamaları. *OTAM*, 19, 219-237.
- Nazmî-zâde Murtezâ, (2014). *Gülşen-i hulefâ, Bağdâd tarihi (762-1717)* (M. Karataş Haz.). Ankara: Türk Tarih Kurumu Yay.
- Öztürk, S. (1995). *Askeri Kassama Ait Onyedinci Asır İstanbul Tereke Defterleri (Sosyo-Ekonomik Tahlil)*, İstanbul: Osmanlı Araştırmaları Vakfı.
- Öğün, T. (1999). Osmanlı Devleti'nde müsâdere uygulamaları. *Osmanlı*, 6, 371-383.
- Özcan, T. (2005). Muhallefat, *İslam ansiklopedisi* (C. 30, s. 406-407). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yay.
- Öztürk T. (2008). Trabzon Valisi Vezir Abdurrahman Paşa'nın muhallefatı (1728-1730), *The Journal of Turkish Cultural Studies*, 18, s. 9-50.
- Öztürk T. (2016). Trabzon Valisi Üçüncüoğlu Ömer Paşa'nın (1739-1742) kitap kültürü. Osmanlı Raşid Mehmed Efendi ve Çelebizade İsmâil Asım Efendi, (2013). *Târîh-i Raşid ve zeyli* (A. Özcan vd. Haz.). I, İstanbul: Klasik Yayınları.
- sosyal ve ekonomik tarihi Prof. Dr. Yılmaz Kurt armağanı içinde (C. 2, s. 212-235). Ankara: Akçağ Yay.
- Taşkın, O. (2019). Sultan I. Abdülhamid'in adamı Karavezir Seyyid Mehmed Paşa'nın hayatı ve muhallefatı, *Tarih ve Gelecek Dergisi*, 5(3), 546-571.
- Taşkın O. ve E. KIRCA, Pargalı İbrahim Paşa'nın müsâdere olunan muhallefatı ve mal varlığına ait kayıtlar, *History Studies*, 13(3), s. 1009-1036.
- Telci, C. (2007). Osmanlı Devleti'nde 18. yüzyılda muhallefat ve müsâdere süreci. *Tarih İncelemeleri Dergisi*, 22(2), 145-166.
- Telci, C. (2007). Turgutlu Voyvodası Seyfi-zade es-Seyyid Halil Ağa'nın 1791 senesinde müsâdere edilen muhallefatı, *Tarih İncelemeleri Dergisi*, 22(1), 173-216.
- Tomar C. (2006). Muhallefat, *İslam ansiklopedisi* (C. 32, s. 65-67). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yay.
- Ünal, M. A. (1987). Osmanlı İmparatorluğunda müsâdere. *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, 49, 95-112.
- Zinkeisen, J. W. (2011). *Osmanlı İmparatorluğu tarihi* N. Epçeli Çev.). V. İstanbul: Yeditepe Yayınevi.